

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:16.01.2020 ✓Accepted/Kabul:20.04.2020

DOI: 10.30794/pausbed.676236

Araştırma Makalesi/ Research Article

Şahyar Akdemir, D. (2020). "Kentli Hakları ve Kent Konseyleri " *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 40, Denizli, s. 149-167.

KENTLİ HAKLARI VE KENT KONSEYLERİ

Duru ŞAHYAR AKDEMİR*

Özet

Kentli hakları, kişilerin kentsel düzeyde insan onuruna yakışır biçimde yaşayabilmek için talep ettikleri haklardır. Kentli haklarının korunması başta yerel yönetimler olmakla birlikte, özel ve kamusal kuruluşlar ile bireyler tarafından gerçekleştirilmelidir. Ancak burada varoluş felsefesi itibariyle temel işlevlerinden biri kentli haklarının korunması olan kent konseylerinin de unutulmaması gerekmektedir. Kent konseyleri, kentin hak ve hukukunun korunması işlevine sahip yerel düzeyde katılımı ve hemşehrilik bilincini güçlendiren yerel yönetim mekanizmalarıdır.

Çalışma ile kentli hakları ve kent konseyleri ilişkisine Türkiye Kent Konseyleri Platformu üyesi olan konsey temsilcilerinin anket yöntemi ile erişilen görüşlerine de yer verilerek dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi ve betimsel metot kullanılmıştır. Gerçekleştirilen alan araştırması ile kent konseylerinin kentli haklarının korunmasında önemli mekanizmalar olduğu ancak konseylerin katılımcı süreçler içinde karşılaştıkları sorunların bu mekanizmayı zayıflattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Kamu Yönetimi, Yönetişim, Katılım, Kent Konseyleri, İnsan Hakları, Kentli Hakları.*

URBAN RIGHTS AND CITY COUNCILS

Abstract

Urban rights are the rights that urban inhabitants demand to live with human dignity on the urban space. Local governments, private and public institutions and individuals have responsibility to protect urban rights. Also, some local governance mechanisms protect and promote rights at local level. One these mechanisms is the city councils. As stated in the "City Councils Regulation", city councils have responsibility for protecting the rights and laws of the city.

In this context, the study aims to call attention to the relationship between urban rights and city councils. A survey was conducted with the members of the "City Councils Platform of Turkey". Quantitative research methods and descriptive methods were used in the study. The study concluded that city councils are important mechanisms for the protection of urban rights, but the problems faced by the councils in participatory processes weaken this mechanism.

Key words: *Public Administration, Governance, Participation, City Councils, Human Rights, Urban Rights.*

*Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ESKİŞEHİR.
e-posta:dsakdemir@anadolu.edu.tr (orcid.org/0000-0003-2374-9770)

GİRİŞ

“kent canlıdır, tüm canlılar aynı hakları hak eder”¹

Dayanışma hakları olarak da ifade edilen üçüncü kuşak haklar, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu haklar, bireylerin yanında topluluklara ve devletlere de tanınan haklardır. Çevre hakkı, kalkınma hakkı ve barış hakkı gibi haklar dayanışma hakları arasında sıralanmaktadır. Kentli hakları, bazen çevre hakkının alt kategorisi olarak bazen de farklı bir hak olarak dayanışma hakları arasında konumlandırılmaktadır. Kentli hakları, kentlilerin yaşadıkları kentsel mekânlarda insan onuruna uygun bir şekilde muamele görmeyi talep etmeleri olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda da kentli hakları insan haklarının kent düzeyinde gerçekleşmesi, kent düzeyinde korunması anlamına gelmektedir. Çalışmanın bu noktada temel sorusu kentli haklarının nasıl korunacağına ilişkindir. İnsan haklarının korunması yargısal ve idari yollarla gerçekleşmektedir. Ancak, yerel düzeyde insan haklarının korunmasında etkili olan bir takım yönetim mekanizmaları da bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de kent konseyleridir.

Kent konseyleri, 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile oluşturulmuş yerel yönetim mekanizmalarıdır. İlgili kanunda kent konseyinin işlevlerinden bir tanesinin de kentin hak ve hukukunun korunması olduğu belirtilmiştir. Kent konseylerinin bilinirliğine, etkinliğine ilişkin ciddi sorunlar bulunmaktadır. Birçok kentte kent konseyi bulunmamakta ve birçok kentte de temel işlevlerini yerine getiremeyen kent konseyleri varlık göstermektedir. Bu durum konseylerin “kentli haklarını korumak” olarak ifade edilmiş olan işlevlerinin gerçekleşmesini engellemektedir. Bu açıdan konsey temsilcilerinin konuya ilişkin görüş ve algıları, mevcut durumun tespiti ve kentli haklarının korunmasında kent konseylerinin kendilerine atfedilen görevi yerine getirip getiremediklerinin belirlenmesi açılarından oldukça önemlidir.

Konuya ilişkin gerçekleştirilen literatür taramasında kent konseyleri temsilcilerinin kentli hakları ile ilgili görüşlerinin yer aldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamış, “kent konseyleri ve kentli hakları” konusunda da oldukça az sayıda çalışmaya rastlanmış olmasına karşın “kentli hakları” ve “kent konseyleri” konularında ayrı ayrı çok sayıda önemli çalışmayla karşılaşılmıştır.

“Kentli Hakları ve Kent Konseyleri” adlı çalışmanın da kent konseyleri ve kentli hakları ilişkisine kent konseyleri temsilcilerinin konuya ilişkin algılarına da yer vererek dikkat çekmesi bakımından literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, kent konseyleri ve kentli hakları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve kent konseyleri yöneticilerinin “kentli hakları” konusuna yönelik düşüncelerini ve algılarını belirlemektir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kapsamında betimsel metot kullanılmıştır. Konuya ilişkin veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Çalışma kapsamında 80 kişiyle anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ankete katılım gösteren kent konseyleri temsilcilerine kentli hakları konusunda hem faaliyetlerine hem de algılarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Ayrıca anket ile katılımcılara yürütme kurulları hakkında da sorular yöneltilerek konseylerin kentli haklarının koruyucusu olarak ne düzeyde katılım prensibini gerçekleştirebildikleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışma ile konseylerin kentli haklarını gerçekleştirme noktasında engellerle karşılaştıkları ve kentli hakları konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu sonucuna erişilmiştir.

Bu kapsamda çalışmada ilk olarak hareket edilen kuramsal çerçeve ve literatür araştırmasından söz edilecektir. İkinci olarak kentli hakları, kentli haklarının kapsamı ve korunması konularına değinilecektir. Ardından kent konseyleri ve konseylerin işlevleri ele alınacaktır. Sonraki bölümde, çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırması sonuçlarına yer verilecektir. Son bölümde ise alan araştırması neticesinde erişilen bulgular dikkate alınarak kentli hakları ve kent konseyleri ilişkisi hakkında değerlendirme yapılacak ve öneriler sunulacaktır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR İNCELEMESİ

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı 1980 sonrasında “kamu sektörü ve yönetimi üzerinde yoğunlaşan eleştiriler”, “yeni sağ ve ekonomik teorideki değişiklikler” ve “özel sektördeki gelişmeler” nedeniyle değişmiştir ve bu anlayışın yerine yeni kamu yönetimi (YKY) anlayışı gündeme gelmiştir (Eryılmaz, 2016:48). Yine 1990’lardan itibaren gündeme gelen “yönetişim” yaklaşımının da YKY’nin “bazı yetersizliklerini telafi etmek için geliştirilmiş” bir yaklaşım olduğu belirtilmektedir (Eryılmaz, 2016:61). Kent konseylerinin kuruluşuna giden sürecin en önemli

¹ Bu ifade anket uygulamalarında bir katılımcı tarafından kaleme alınmıştır.

aşaması olarak kabul edilen “Gündem 21” süreci de yönetim anlayışının yerele taşınması olarak açıklanabilir. Bu çerçevede çalışmanın temel konusu; yönetim yaklaşımı doğrultusunda kamu yönetiminde yaşanan değişimlerin yerel düzeyde hayata geçirilmesi amacıyla oluşturulan mekanizmalar olarak kent konseyleri ve kent konseylerinin işlevleridir.

Diğer bir taraftan çalışmanın hareket noktası olarak ifade edilebilecek bir başka yaklaşım da toplumsal her türlü sorunda mutlaka göz önünde tutulması gereken insan hakları yaklaşımıdır. İnsan haklarının korunması hem kişilerin hem de devletlerin görevleri arasında yer almaktadır. Bu çerçevede yönetim ile insan hakları yaklaşımlarından hareketle kent konseylerini ve kentli haklarını ele aldığımızda karşımıza öncelikle katılım, hesap verebilirlik, eşitlik gibi ilkeleri hayata geçirmek için oluşturulmuş bir yönetim mekanizması çıkmaktadır. Bu mekanizmanın insan haklarının yerel düzeyde somutlaşması olarak tarif edilebilecek kentli hakları ile olan ilişkisi de çalışmanın alan araştırmasının temel konusunu oluşturmaktadır.

Daha önce de ifade edilmiş olduğu gibi kentli hakları ve kent konseyleri hakkında ayrı ayrı birçok kıymetli çalışma alana kazandırılmıştır. Konuya ilişkin literatürün çok geniş olmasından dolayı söz konusu çalışmaların hepsinden söz etmek mümkün değildir. Yabancı literatürde erişilen kaynakların bir kısmında kentli hakları felsefi ve siyasi boyutlarıyla ele alınmış, bir kısmında da kentli hakları ile kentsel sorunlar, kentsel hareketler arasındaki ilişkilere odaklanılmıştır. Türkçe literatürde ise erişilen kaynakların bir kısmı kentli haklarını ve kent konseylerini kavramsal olarak incelemekte, bir kısmı da söz konusu konulara ilişkin gerçekleştirilmiş alan araştırmalarına yer vermektedir. Bu konuda yabancı literatürde yer alan bazı temel eserler ve içerikleri kısaca şöyledir:

Kentli hakları konusunda başlıca eser 1967 yılında Lefebvre tarafından kaleme alınmıştır. “Le Droit à la ville” adını taşıyan eser dilimize “şehir hakkı” ve “kent hakkı”² olarak çevrilmiştir. Lefebvre, eserinde kapitalist ekonomilerin kentlere vermiş oldukları hasarlara odaklanarak kent hakkını “itiraz” ve “talep” olarak ele almıştır (Ertan, 2014: 65). Bu çerçevede kent hakkı, bir taraftan “kentteki gündelik sorunlara itiraz” olarak ortaya konurken diğer taraftan da “daha yaşanabilir bir kentsel çevrede daha arzu edilebilir bir yaşam kurma çabası” olarak tanımlanmaktadır (1967 Lefebvre’den aktaran Ertan, 2014:65; Marcuse, 2009:190). Lefebvre (2011:151)’ye göre kent hakkı “basit bir ziyaret hakkı ya da geleneksel kente dönüş” şeklinde algılanmamalıdır. Yazar, bu hakkı “dönüştürülmüş ve yenilenmiş bir kentsel yaşam” hakkı olarak tanımlamaktadır. Harvey (2003:939) ise “Kent Hakkı” adlı makalesinde bu hakkın “zaten var olanlara erişim değil, onları istediklerimize göre değiştirme” talebi olduğunu belirtmiştir. Harvey (2012:44), “Asi Şehirler” adlı eserinde de hakkın “şehri gönlümüze göre değiştirme ve yeniden icat etme” hakkı anlamına geldiğini belirtmektedir. Buna göre söz konusu hak, “kentleşme süreçleri üzerinde kolektif bir gücün uygulanması” sonucunda gerçekleşmesinden dolayı kolektif bir hak olarak tanımlanmaktadır. Marcuse ise (2009:185) çalışmasında, “talepler dizisi” olarak kabul ettiği kent hakkının kavramsal açıklamasını yapmış ve hakkın uygulanmasına “eleştirel bir kentsel teorinin” ne şekilde katkı sağlayacağını ortaya koymaya çalışmıştır. Mayer (2011:166) ise çalışmasında kent hakkını “yasal bir hak olmaktan ziyade zenginlerin ve iktidar sahiplerinin isteklerine karşı çıkan muhalif bir hak” olarak tanımlayarak hakkın uluslararası alanda gelişimine değinmiştir. Mayer ayrıca sözleşmeler ve uluslararası belgelerde sıralanan kent hakkının şehri ve kentlileri dönüştürme konusunda yetersiz olduğunu da ifade etmiştir. Diğer taraftan, De Souza (2011:184) kent hakkının sadece “insani ve hesaplı konut” ile “katılım” haklarından ibaretmiş gibi görülmesini eleştirmektedir. De Souza (2011:186) katılım, barınma gibi hakların kent hakkı için “meşru bir başlangıç” olabileceğini kabul etmekle birlikte bu hakkın kapsamının daha geniş bir çerçevede ele alınması gerektiğini savunmuştur. Mathivet (2011:24) de toplumsal hareketlerle gerçekleşen kent hakkının yeni bir hak olmadığını, bu hakkın “mevcut hakların uygulanmasıyla ilgili” bir hak olduğunu ifade etmiştir.

Yabancı literatürde yer alan bazı çalışmalar daha önce de belirtilmiş olduğu gibi kentli hakları perspektifinden “kentsel toplumsal hareketleri”³, toplumsal gelişmeleri ve ülke örneklerini konu edinmektedir. Bu çerçevede yer alan bazı çalışmalar şöyle sıralanabilir:

2 Lefebvre, H. (2015 (1967)). Şehir Hakkı, (Çev: I. Ergüden), Sel, İstanbul.

Lefebvre, H. (2011). “Kent Hakkı”, (Çev: G. Aksümer, J. Strutz / Düzelti: E. Çavuşoğlu), Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 9/36, 140-153

3 Kentli haklarının savunulmasında en etkili yöntemlerden birinin “kentsel toplumsal hareketler” olduğu ifade edilmektedir (Ertan, 2014:201). Ertan (2014:208), kentsel toplumsal hareketler kavramının ilk kez Castells tarafından kullanılmış olduğunu belirtmektedir. Kentsel toplumsal hareketlerin “toplumsal değişimin itici gücü” olduğunu dile getiren Castells, kenti “temel kamusal hizmetlerin sağlanmasına yönelik siyasal iktidar mücadelesine dayalı siyasal çatışma alanı” olarak tanımlamaktadır (Castells 1979:270-273’den aktaran Ertan, 2014:209).

Fernandes (2007) çalışmasında kentli haklarının Brezilya’da gelişim sürecini ele almıştır. Lefebvre’nin “kent hakkı” kavramının Latin Amerika’da son derece etkili bir kavram olduğunu belirten yazar, 1970’lerin ortalarından itibaren bu kavramın ülkede siyasi ve yasal bakımdan hâkim kılınmaya çalışıldığını ifade etmiştir. Goldberg (2008) ise makalesinde Amerika Birleşik Devletleri’nde kentsel mücadelenin farklı cephelerini temsil eden iki farklı ulusal ittifakı incelemiştir. Yazar, bu ittifakların neoliberal çağda kentlerde işçi sınıfı mensuplarının ve “beyaz olmayan” (coloured) olarak tanımlanan kişilerin sömürülmesine tepki olarak ortaya çıkmış olduğunu belirtmektedir. Çalışmada, ittifakın amacının marjinalleşen grupların kentli haklarına erişmeleri için güçlendirilmesi olduğu dile getirilmiştir. Ortiz (2011) de makalesinde kentli haklarını; kentsel hareketler, sivil toplum ağları ve toplumsal girişimler ile birlikte ele almıştır. Kent Hakkı için Dünya Şartı (World Charter for The Right to the City)’nin ortaya çıkış sürecini ele alan yazar, çalışmasında şartın kapsamını ve içeriğini de çok boyutlu olarak tartışmıştır. Domaradzka (2018:612) ise kentli haklarını Harvey’den hareketle hem “kentsel kaynaklara erişim için bireysel özgürlük” hem de “kentleşme süreçlerini yeniden şekillendirmek için kolektif bir güç kullanma becerisi” olarak tanımlamıştır. Çalışmada ayrıca kentsel hareketler ve bu hareketlerin aktörleri farklı yaklaşımlara değinilerek ele alınmıştır.

Keleş (2002), makalesinde kentli haklarını çevre hakları ile birlikte ele almış ve söz konusu hakların ihlali durumunda harekete geçecek mekanizmaların oluşturulması gerektiğinden bahsederek hakların korunması konusuna değinmiştir. Keleş, hakların korunmasında iyi yetişmiş yurttaşın ve bilinçli kentlinin öneminden söz etmiştir. Ertan (2008) ise makalesinde kentli hakları konusunu kavramsal bakımdan incelemiş, insan haklarının gelişim sürecinden de söz ederek kentli haklarının gündeme gelişini ve kapsamını ele almıştır. Özcan ve Yurttaş (2010) ise kent konseylerini demokrasi kavramı ile birlikte ele almışlar ve yerelde uygulanacak müzakereci demokrasi modelinin kent konseyleri üzerinden gerçekleştirilmesinin müzakereci demokrasiye işlerlik kazandıracağını belirtmişlerdir. Mutlu (2010), çalışmasında kent, kentleşme, kentleşme konularına değinerek; Ankara ve Çorum illerinde kentli hakları konusunda gerçekleştirilmiş olan araştırma sonuçlarından söz etmiştir. Baysal Uzunçarşılı (2011) ise kent hakkı kavramını, bu hakkın ortaya çıkışını ve hakkın hukuksal gelişim sürecini uluslararası belgelere de değinerek ele almıştır. Yazar, çalışmasında kent hakkıyla ilgili Türkçe literatürde önemli eksiklikler bulunduğunun altını çizerek kent hakkı mücadelesine örnek teşkil edebilecek gelişmelerden söz etmiştir. Adanalı (2011) ise çalışmasında Lefebvre’nin görüşleri üzerinden kent hakkı ile ilgili kavramsal bir tanımlama yaparak kent ve kentleşme devrimleri konularına değinmiştir. Aynı çalışmada dünya çapında gerçekleşmiş kentsel mücadele örneklerine de yer verilmiştir. Şahin (2013), çalışmasında kentli haklarını kavramsal açıdan değerlendirmenin yanında kent düzeyinde hakların korunması için önerilen bir mekanizma olarak “kent sendikacılığı” sisteminden söz etmiştir. Şahin, bir diğer çalışmasında da kent konseyinin katılımcı kent yönetiminin sağlanmasındaki rolü ve bu rolü ne şekilde gerçekleştirdiği üzerinde durmuştur. Yazar, konseylerin katılımcılık kapasitelerini belirlemek amacıyla Ankara ilinde gerçekleştirilmiş olan saha araştırmasından söz etmiş ve araştırma ile konseylerin büyük oranda mevcut siyasal süreçlerin devamı olarak görüldüğü sonucuna erişildiğini belirtmiştir (Şahin, 2015). Ertan (2014), kitabında “kentli hakları” kavramının literatürdeki gelişim sürecini, ulusal ve uluslararası gelişmelerle birlikte ele alarak incelemiştir. Tekeli (2014) ise insan haklarıyla kentli haklarının bağlantısına da değinerek kentli hakları kavramını kent, kentleşme ve Türkiye’deki gelişmelerle birlikte ele almıştır. Dolu (2014) da çalışmasında kent konseylerinden, Türkiye Kent Konseyleri Platformu’ndan söz etmiş ve yerel düzeyde halk katılımının güçlenmesi için kent konseylerinin rollerine değinmiştir. Göymen (2014) ise çalışmasında yerel yönetimler, kentsel bütünleşme ve yerelleşme kavramlarından hareketle kent konseylerinin gelişim sürecine değinmiştir. Yazar ayrıca kent konseylerinin karşılaştıkları yapısal sorunlardan da söz etmiştir. Sadioğlu vd. (2014) de çalışmalarında kent konseylerini, tabana dayalı demokrasi ve tabana dayalı yönetim kavramlarıyla birlikte ele almışlardır. Çalışmada saha araştırması sonuçlarına yer verilerek kent konseylerinin katılımcı demokrasi için önemli bir potansiyel sahibi olduğu ancak birçok açıdan yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Keleş ve Mengi (2017) kitaplarında kent, kentlilik, kentli hakları ve kentsel katılım konularına değinmişlerdir. Yazarlar ayrıca “kent hukukunun aktörleri” bölümünde “katılımcı aygıtlar” olarak kent konseylerinden de söz etmişlerdir. Güngör ve Negiz (2017) tarafından kaleme alınmış çalışma ise kentli haklarının bilinirliği hakkındadır. Parlak (2018) da çalışmasında kentli haklarından kavramsal olarak bahsettikten sonra hakkın yerel yönetimlerle olan ilişkisine değinmiştir. Çalışmada ayrıca “kent kültürü ve kentlilik bilinci” oluşturmaya yönelik Bursa ilinde gerçekleştirilmiş olan proje örneğinden de söz edilmiştir. Yerel yönetimler ve kent konseylerini ele alan bir diğer çalışma da Sadioğlu (2018) tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, çalışmasında yönetim, katılımcı demokrasi ve

katılımcı mekanizmalardan söz ederek katılımcı demokrasinin kurumsallaşmasında kent konseylerinin rolünü ve mevcut durumunu ortaya koymuştur. Tüm bu çalışmaların yanında kent konseylerini farklı açılardan ele alan ve konseylerin bilinirliği, etkinliği gibi konularda saha araştırmalarına yer veren çalışmalara örnek olarak; Demir ve Cengiz, 2015; Belli ve Aydın, 2015; Tosun Karakurt vd., 2016a; Tosun Karakurt vd., 2016b; Şahyar Akdemir, 2019 tarafından kaleme alınan makaleler incelenebilir.

Literatürde yer alan eserler dikkate alındığında temel işlevlerinden biri “kentin hak ve hukukunun korunması” olarak ifade edilmiş olan kent konseyleri ve kentli hakları ilişkisine odaklanan ve bu konuda gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına yer veren çalışmaların eksikliği fark edilmiştir. “Kentli Hakları ve Kent Konseyleri” adlı çalışmanın bu kapsamda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KENTLİ HAKLARI⁴

Göktürk (2002:217), “insan hakları kavramı ile mekân arasında” herhangi bir ilişki kurulacak olsa insan hakları kavramına “en uygun düşecek mekânın kent olduğunu” ifade etmektedir. Bu durumun nedenleri; hakların kentte oluşması, hakların en fazla kentte ihlal edilmesi ve hak arama eyleminin yine kentte gerçekleşmesidir (Göktürk, 2002:217). Kent ayrıca “toplumsal, yönetsel ve ekonomik gelişmeler” sonucunda “yeni insan hakları tanımlamalarının da” gerçekleştiği yegâne mekân olarak tanımlanmaktadır (Göktürk, 2002:217). Diğer taraftan kentli hakları yeni bir kavram çağrışımı yapsa da aslında kent ve haklar arasındaki ilişkinin oldukça eski olduğu ifade edilmektedir. Şahin (2013:42), kent ve hak kavramları arasındaki ilişkinin üç aşamada gerçekleşmiş olduğunu belirtmektedir. Buna göre ilk aşamada kent, insan hakları mücadelelerine şahitlik eden “sahne” görünümündedir ve bu dönemde kent ile hak kavramı arasında “doğrudan” bir bağlantı bulunmamaktadır. İkinci aşama ise “kentte yaşayan insanlara kentte yaşayabilmeleri için vazgeçilmez olan kente ilişkin hakların” tanındığı dönemdir. Üçüncü aşama ise “kent hakkı tartışmalarının yaşandığı içinde bulunduğumuz dönemi” kapsamaktadır (Şahin, 2013:42).

Kentli hakları bugün insan hakları alanında önemli tartışma alanlarından biridir. Çünkü kentlinin günlük yaşamda karşılaştığı her türlü sorunun bir insan hakları boyutu bulunmaktadır. Kent düzeyinde yaşanan sağlık, eğitim, ulaşım sorunları; çevre, çarpık kentleşme, toplu atık sorunları ve hatta güvenlik sorunları da kentli haklarıyla ilgili sorunlardır. Sosyal yaşama katılma, kültürel olanaklardan faydalanma ve ayrımcılığa uğramama gibi temel insani talepler kent düzeyinde gündeme taşındığında söz konusu talepler de kentli hakları olarak sınıflandırılabilir. Bu durum kentte var olan tüm aktörlere önemli sorumluluklar yüklemektedir.

2.1.Kentli Haklarının Kapsamı

İnsan hakları, insan olmaktan kaynaklanan haklardır. Bu haklar, “vazgeçilmez”, “devredilmez”, “evrensel” ve “doğuştan” olma niteliklerine sahiptir (Çüçen, 2013:46-49; Kepenekçi, 2014:51). İnsan hakları kataloğuna bakıldığında tarihsel süreç içinde, “insanlığın gelişmesiyle” birlikte hakların da “çeşitlendiği” görülmektedir (Tekeli, 2014:187). Çünkü insan ve çevresi geliştikçe, toplumlar değiştikçe yeni insani talepler gündeme gelmektedir.

İnsan hakları, tarihsel olarak ortaya çıkışına göre birinci kuşak, ikinci kuşak, üçüncü kuşak haklar olarak ayrılmaktadır. Vasak (1977:29)’a göre “birinci kuşak haklar”, “negatif” haklardır. Bu haklar, devletin gerçekleşmesi için “dokunmama” görevine sahip olduğu haklardır. Bu haklara örnek olarak medeni ve siyasi haklar sıralanabilir. İkinci kuşak haklar ise devlete pozitif sorumluluklar yükleyen haklardır ve bu haklar “ekonomik, sosyal ve kültürel haklara karşılık” gelmektedir (Coşkun, 2014:35). Vasak (1977:29), “dayanışma hakları” adı verilen üçüncü kuşak hakların ise “topluluk hayatını yansıtan” haklar olduğunu belirterek bu hakların uygulanmasının “bireylerin,

4 Bu çalışmada “kentli hakları” olarak ifade edilen kavram İngilizce kaynaklarda “urban rights” ve “the right to the city” kelimeleriyle ifade edilen kavramların karşılığı olarak kullanılmıştır. Türkçe literatürde “kentli hakları” kavramı “kentsel haklar”, “kent hakkı”, “şehir hakkı” şeklinde de kullanılmaktadır. Lefebvre tarafından 1967 yılında yazılmış “Le Droit a la ville” adlı eser Ertan (2014,65) tarafından “kent hakkı” olarak kullanılmaktadır. Sel yayıncılık tarafından dilimize kazandırılan aynı eser “Şehir Hakkı” adını taşımaktadır (Lefebvre, 2015 (1967)). Tekeli (2014), Ertan (2014) ve Mutlu (2010) ise eserlerinde “kentli hakları” ifadesini kullanmışlardır. Bunun yanında Özbey ve Özel (2015) ise çalışmalarında “kentsel haklar” ifadesine yer vermişlerdir. Ertan (2014:244) kent hakkını kentli haklarının bir uzantısı olarak ele almış ve kent hakkının “kentli haklarından farklı olarak herkesin arzu ettiği kente yerleşebilmesi ve kentlerin tüm olanaklarından yararlanabilmesi” olduğunu ifade etmiştir. Keleş ve Mengi (2017:27) “insanmerkezci” yaklaşım çerçevesinde “kentli hakları” kavramının; “çevremerkezci” yaklaşım çerçevesinde ise “kentsel haklar” kavramının kullanımının daha uygun düşeceğini belirtmişlerdir. Bu çerçevede mevcut çalışmada “kentli hakları” kavramının kullanılması tercih edilmiştir. Ancak literatürden örneklerin yer aldığı “Kuramsal Çerçeve ve Literatür İncelemesi” ve “Kentli Haklarının Kapsamı” adlı bölümlerde “the right to the city” olarak ifade edilmiş olan kavram, kaynakların aslına uygun olacak şekilde “kent hakkı” olarak kullanılmıştır.

devletin, diğer organların, kamu ve özel kurumların” ortak çabalarına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu haklara örnek olarak, “barış hakkı”, “çevre hakkı” ve “insani yardım alma hakkı” verilebilir (Coşkun, 2014:35). Bu sınıflamaya ek olarak günümüzde gelişmekte olan dördüncü kuşak haklardan da söz edilmektedir. Bu haklar “bilim ve teknolojinin ulaştığı düzeyin insan onurunun korunması bakımından yarattığı riskler” sonucunda gündeme gelmiştir (Uygun, 2015:506-507). Söz konusu haklara örnek olarak “farklı olma hakkı, biyoetik haklar, siber uzay hakkı” sıralanabilir (Hamamcı, 2013:53’ten aktaran Ertan, 2014:58). Bu sınıflama içinde kentli haklarının üçüncü kuşak haklar arasında yer aldığı belirtilmektedir. Bu konumlandırmanın temel nedeni, kentli haklarının dayanışmayı gerektirmesidir. Diğer taraftan Şahin ise (2013:45) “şemsiye bir kavram olarak” kentli haklarının “ikinci ve üçüncü kuşak hakların bir birleşimi” olarak algılandığını ifade etmektedir. Tekeli (2014:187) Avrupa Kentsel Şartı (European Urban Charter)’nda yer alan haklara bakarak bu belgede sıralanan hakların “üç kuşakta gelişmiş insan haklarının kent bağlamında yeniden yorumlanması” olduğunu ve insan haklarının kent düzeyinde uygulamaya geçişinin kentli haklarıyla gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi “kent hakkı kavramı” 1967 yılında Lefebvre tarafından kullanılmıştır (Keleş ve Mengi, 2017:24). Lefebvre, kapitalist ekonomilerin kentler üzerinde hâkim güç olduklarını ve bu gücün kentlilere devredilmesi gerektiğini belirtmektedir (Sadri, 2013:79’dan aktaran Ertan, 2014:68). Yazara göre kent hakkı kentlilerin “kenti gönüllerince biçimlendirme hakkını” ve biçimlendirmek için güç talebini içermektedir (Harvey 2013’ten aktaran Ertan, 2014:68). Harvey (2012:45) de hakkı, kentlilerin kentleri şekillendirirken güç talep etmeleri olarak ele almış ve kent hakkını “kenti gönlümüze göre değiştirme ve yeniden keşfetme” olarak açıklamıştır. Harvey (2003:939) kent hakkının sadece “var olan haklara erişmek” olmadığını aynı zamanda onları “değiştirmek” olduğunu da belirtmektedir. Bu konuda Mayer (2011:162) de söz konusu hakkın haklardan “mahrum olanlar” için ve ona “ihtiyacı olanlar” için “yeniden bölüşüm hakkı” olduğunu belirtmektedir. Ertan (2014:61-69) ise “yaşama hakkının bir uzantısı” ve “çevre hakkının bir alt başlığı” olarak ele alınabilecek kentli haklarının içeriğini “sağlıklı ve nitelikli bir kentte yaşama”, “kentsel hizmetlerden yararlanma” ve “idealler doğrultusunda kentler talep etme” olarak sıralamaktadır.

Görüldüğü gibi, kentli haklarının hangi kuşakta yer aldığı, ne tür bir hak olduğu ve tanımının nasıl yapılacağı konularında kesinlik bulunmamaktadır. Bu belirsizlik kentli haklarının hangi hakları kapsayacağı konusunda da kendini göstermektedir. Bu konuda 1992 yılında kabul edilmiş Avrupa Kentsel Şartı’nın “başlangıç” metni olarak ele alınabileceği belirtilmektedir (Tekeli, 2014:186). Şart’a göre kentlilerin sahip olmaları gereken haklar: “her türlü kirlilikten, bozuk ve çarpık kentsel çevreden uzak olma hakkı, yaşadığı kentsel çevreyi demokratik koşullarda denetleyebilme hakkı, insan onuruna yaraşır bir konut edinebilme hakkı, sağlık ve kültür hizmetlerinden yararlanma hakkı ve dolaşım hakkı” olarak sıralanmaktadır (Keleş ve Mengi, 2017:34). Avrupa Kentsel Şartı içinde yer alan Avrupa Kentli Hakları Bildirisi (The European Declaration of Urban Rights)’ne göre ise kentliler güvenli, sağlıklı, istihdam olanaklarının bulunduğu; konut hakkının, dolaşım özgürlüğünün, doğal kaynak ve değerlerin korunduğu; katılım hakkının ve eşitlik ilkesinin gerçekleştiği kentlerde yaşmalıdır. Yine bu kentlerde sağlık hakkı gerçekleşmeli, spor ve dinlenme olanakları bulunmalı, kentlilerin gelişebilmeleri için gerekli koşullar oluşturulmalı, kültürel haklara erişim sağlanmalıdır. Kültürel bütünleşmenin, kaliteli bir fiziksel ve mimari çevrenin sağlanması; kentsel işlevler arasında uyumun bulunması; ekonomik, sürekli ve dengeli bir kalkınmasının sağlanması; erişilebilir, geniş ve kaliteli mal ve hizmet sunumunun sağlanması; kentlilerin yerel ve uluslararası düzeyde belediyeler arasındaki ilişkilere katılabilmeleri de kentli hakları arasında sıralanmaktadır. Diğer taraftan ilgili belge söz konusu hakların gerçekleşmesinde yerel yönetimleri yetkilendirmektedir (URL 1).

Kentli haklarının yararlanıcıları ise, “bireyler, tüzel kişiler, kentte yaşayan grup olarak insan toplulukları ve gelecek kuşaklar” olarak sıralanmaktadır (Ertan, 2014:64). Kentli hakları “devlete karşı” öne sürülen haklar olduğu gibi kentlilerin birbirlerine karşı da ileri sürdükleri haklardır. Bu çerçevede söz konusu hakların sorumluları da “başta kent yönetimleri olmak üzere devlet”, “kentliler” ve “kentte yaşayanlar” olarak sıralanmaktadır (Keleş ve Mengi, 2017:30-32).

2.1.Kentli Haklarının Korunması

Tekeli (2014:190), kentli haklarının yaşama geçirilmesi konusunda üç noktaya dikkat çekmektedir. Buna göre, kentte yaşayanlar “haklarını kullanırken kentli haklarını” ihlal etmemelidir, kentli hakları kentlilerin “davranışlarıyla

oluşup geliştiği” için bu hakların “kişilerin geliştirmesine açık olarak gerçekleştirilmesi” gerekmektedir; hak sahibi hakların gerçekleşmesini devletten talep etmelidir. Kentli haklarının yaşama geçirilmesi konusunda altı çizilen bu noktalar kentli haklarının korunmasında hem kentlilere hem de yerel yönetimlere görev düştüğünü göstermektedir. Diğer taraftan da kentli hakları, insan hakkı olması bakımından yargısal ve idari mekanizmalar tarafından korunmaktadır.

Özbey ve Özel kentli haklarının korunmasında iki yöntem olduğunu ve bu yöntemlerin “yargı yolu ile koruma” ve “idari yolla koruma” olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ayrıma göre yargı yoluyla koruma, “hukuk devleti olma ilkesinin” bir sonucu olarak “idarenin yapmış olduğu her türlü işlem ve eylemin hukuka uygunluk yönünden yargı denetimine tabi olması” anlamına gelmektedir (Yıldırım, 2005:257’den aktaran Özbey ve Özel, 2015:39). Bu noktada yargı yolu ile koruma kentte yaşayan kişilerin kentli haklarının ihlal edilmesi durumunda onların hukuki mekanizmaları kullanarak hak aramaları anlamına gelmektedir.

Kentli haklarının idari yolla korunması ise yerel yönetimlerin söz konusu hakların korunmasındaki denetim rolünün gerçekleşmesi olarak anlaşılmaktadır. Yerel yönetimler iç denetim ve dış denetim yoluyla bu görevlerini yerine getirmektedirler. İç denetim “hiyerarşik denetim”, dış denetim ise “vesayet denetimi” olarak ifade edilmektedir. Vesayet denetiminin kentli haklarının korunması ve geliştirilmesi bakımından daha etkili bir mekanizma olduğu dile getirilmiştir (Özbey ve Özel, 2015:41). Dış denetim biçimleri olarak “siyasal denetim”, “kamuyu denetimi” ve “ombudsman denetimi” örnekleri sıralanmaktadır (Özbey ve Özel, 2015:41).

İnsan haklarının korunmasında olduğu gibi kentli haklarının korunmasında da en etkili yöntem hukuk yoluyla korumadır. Bu doğrultuda birçok kentli hakkının korunmasında haklar ve ödevler ile bunlara uygun davranılması için “zorlama” uygulamaları gündeme gelmektedir. Ancak Tekeli (2014:191)’nin de ifade etmiş olduğu gibi “iyi bir kentsel yaşam”, “zorlama olmadan kentsel hakların korunduğu bir ortamın yaratılmasını” gerektirmektedir. Böyle bir ortamın yaratılması için idari ve yargısal denetim ve koruma mekanizmaları yerine daha sivil düşünen; eğitici, farkındalık yaratıcı etkinlikler düzenleyerek bireylerin kentli bilincini geliştirmesine katkı sağlayan mekanizmalara ihtiyaç vardır. Kent konseyleri bu mekanizmalardan biri olarak değerlendirilebilir. Zira, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda “kentlin hak ve hukukunun korunması” kent konseylerinin işlevleri arasında sıralanmaktadır (Belediye Kanunu 5393, 2005, 76. madde). Kent konseylerine verilen bu görev öncelikle ve temelde kentsel haklara yönelik bilinç uyandırıcı ve farkındalık yaratıcı çalışmalarla kendini göstermelidir.

Örneğin, çevre ve iklim sorunları dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli insan hakları sorunlarının başında gelmektedir. Sağlıklı bir çevrede yaşama talebi kentliler için hem bir hak hem de bir ödevdir. Konuyla bağlantılı olarak 12 Temmuz 2019 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan “Sıfır Atık Yönetmeliği” bir kentli hakkı olarak çevre hakkının korunmasında kent konseylerinin rolünü anlamak bakımından oldukça önemlidir. Yönetmelikte büyükşehir belediyelerinin sıfır atık sürecini “kent konseyi gündemine dahil etmekle” yükümlü oldukları belirtilmekte ve sıfır atık sürecinde kent konseylerine “belediye meclislerine önerilerde bulunmak” görevi verilmektedir (URL 2).

3. KENT KONSEYLERİ

Kent konseyleri yerel düzeyde yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi ve demokrasinin en temel unsurları olarak çoğulculuğun, eşitliğin, katılımın ve insan haklarının gerçekleşmesi için oldukça önemli mekanizmalardır. Keleş ve Mengi (2017:84) “Yerel Gündem 21” kapsamında gerçekleştirilen katılımcı faaliyetlerin kent konseylerine dönüştürülmesinin “kenttaşlık haklarıyla ilgili düzenlemelerin en önemlisi” olduğunu ifade etmişlerdir. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi insan haklarının kent düzeyinde somutlaşması olarak tanımlanabilecek olan kentli haklarının korunmasında yasal düzenlemelerin ve idari denetleme mekanizmalarının varlığı son derece önemlidir. Ancak hakların korunması ve gerçekleşmesinde önemli bir diğer konu da kentlilerle ilgilidir. Kentlilerin haklar hakkında bilgilenmeleri ve hakların korunması ile gerçekleşmesi aşamalarına aktif olarak katılım göstermeleri gerekmektedir.

3. 1. Kent Konseyleri, Gelişimi, İşlevleri, Görevleri ve Yapısı

1960’lı yılları takiben “ekonomik büyüme” ve “çevresel sorunlar” arasında var olduğu düşünülen ilişki

“sürdürülebilir kalkınma” konusunu gündeme getirmiştir. Sürdürülebilir kalkınma bu dönemde ekonomik büyümenin neden olduğu düşünülen çevresel sorunların ortadan kaldırılmasında bir çözüm önerisi olarak sunulmuştur (Karasu vd., 2018:59). Sürdürülebilir kalkınma ile büyümenin çevreye zarar vermeden gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşmak için yapılması gerekenlerin belirlenmesi amacıyla Birleşmiş Milletler (BM) Rio Zirvesi 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleşmiştir. Zirve sonucunda “Gündem 21” isimli “küresel eylem planı” ortaya çıkmıştır. “Gündem 21” belgesi “üç ana ve bir tamamlayıcı kısım” ile “kırk bölümden” oluşmaktadır (Karasu vd., 2018:62). Gündem 21’de yer alan başlıklardan bazıları; “yoksullukla mücadele”, “insan sağlığının korunması ve kollanması”, “sürdürülebilir ve hakkaniyetli kalkınma yönünde kadınlar için küresel eylem”, “Gündem 21’in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri”, “sürdürülebilir kalkınma için bilim” olarak sıralanmaktadır (URL 3). Belge, küresel sorunlara küresel önlemler alınması için önyak olan bir eylem planı görünümündedir. Zira, planın ilanını takiben uluslardan konu hakkında kendi yerel gündemlerini hazırlamaları istenmiştir (Emrealp, 2005:16-17; Karasu vd., 2018:62). Bu çerçevede ülkemizde de “Yerel Gündem 21” çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalardan bazıları; Urla’da kurulan “Kent Senatosu”; Aliağa’da kurulan “Kent Parlamentosu”, Milas’da oluşturulan “Kent Kurultayı”dır. Bu farklı isimli oluşumlar daha sonra “kent konseyi” ismini almışlardır (Karasu vd., 2018:70).

“5393 sayılı Belediye Kanunu”, kent konseylerinin yasal temellerini oluşturmaktadır. Kanunda “Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır” ifadesi yer almaktadır (Belediye Kanunu 5393, 2005, 76. madde). Belediyelerin kent konseylerine “yardım ve destek” sağlayacağı ve “kent konseyinde oluşturulan görüşlerin” “belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme” alınacağı ve değerlendirileceği de kanunda ifade edilen diğer hususlardır. Bu durum, kent konseylerinin karar alma süreçlerine katılmaları açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Kent Konseyleri Yönetmeliği’ne göre konseylerin sivil toplumdan, kamu kuruluşlarından, yerel aktörlerden⁵ oluşması gerekmektedir (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006, madde 8). Kent konseylerinin yürütme kurulları “genel kurul tarafından birinci dönem için iki, ikinci dönem için üç yıl görev yapmak üzere seçilen, kadın ve gençlik meclis başkanlarının da yer aldığı en az yedi kişiden” meydana gelmektedir. Kurul, “genel kurulun gündemini tespit eder ve genel kurul tarafından oluşturulan görüşleri ilgili belediyeye sunar ve uygulamayı izler” (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006, 11. madde). Bu doğrultuda yürütme kurullarında kentin doğru bir şekilde temsil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü farklı toplumsal kesimlerin temsil edildiği konseylerde farklı talepler gündeme gelecek ve bu talepler belediyeye iletilerek korunamayan kentli haklarına erişim sağlanabilecektir. Kent Konseyi Yönetmeliği’nde konseylerin görevleri⁶ kısaca; “demokratik

5 Kent Konseyi Yönetmeliği md. 8:

Kent konseyi; merkezi yönetimi, yerel yönetimi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını ve sivil toplumu ortaklık anlayışı ile buluşturmak üzere aşağıda belirtilen kişi, kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşur:

- Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- Belediye başkanı veya temsilcisi,
- Sayısı 10’u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri,
- Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30’unu geçmemek ve 20’den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,
- Beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri,
- Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
- Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

6 Kent Konseyi Yönetmeliği md.6,

Kent konseyinin görevleri:

- Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
- (Değişik: RG-6.6.2009-27250) Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,
- Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmaya katkıda bulunmak,
- Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımçılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
- Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,
- Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştirme, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
- Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,

katılımı” yaygınlaştırmak; “hemşehrlik hukukunu” geliştirmek; “sürdürülebilir gelişmeyi” sağlamak; kentte “ortak akıl” oluşturmak; “kent kimliğine” sahip çıkmak; “kent kaynaklarını” doğru kullanmak; sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına, “sivil toplumun gelişmesine” “demokratik katılımın yaygınlaştırılmasına” katkı sağlamak; “ortak yaşam bilincinin”, “çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının” geliştirilmesini sağlamak; hassas grupların güçlenmesine katkı sunmak; yönetim ilkelerinin uygulanmasına destek olmak olarak sıralanabilir (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006, 6. madde).

Bu durumda yukarıda sıralanmış olan görevlerin “Avrupa Kentli Hakları Bildirisi”nde yer alan ve korunması lazım gelen birçok hakka karşılık geldiği görülmektedir. İnsan haklarının kent düzeyinde somutlaşması, kentte gerçekleşmesi ve korunması için kent konseyleri köprü görevine sahiplerdir. Kent konseyleri, yerel düzeyde gündeme gelen güvenlik, sağlık, çevre, konut, dolaşım, katılım, eşitlik gibi taleplerin kendisi aracılığıyla gerçekleştirilebileceği mekanizmalardır.

Bugün ülkemizde sayısı iki yüzü aşkın⁷ kent konseyi bulunmaktadır. Kent konseyleri ulusal düzeyde örgütlenerek konseylerin karşılaştıkları sorunları çözmek için güç birliği yapmakta ve konseylerin çalışmalarının daha etkin bir şekilde gerçekleşmesi için deneyim paylaşımında bulunmaktadırlar. Ulusal bakımdan Türkiye’de iki tane örgütlenme bulunmaktadır: Türkiye Kent Konseyleri Birliği (TKKB) ve Türkiye Kent Konseyleri Platformu (TKKP).

3.2. Alan Araştırması: Kent Konseyleri Temsilcilerinin Kentli Hakları Hakkındaki Düşünceleri ve Algıları

3.2.1. Yöntem

Ülkemizdeki kent konseyi sayısının iki yüzden fazla olduğu belirtilmektedir (Kent Konseyleri Birliği, 2016:10-11). Ne var ki, kent konseyleri ile ilgili etkin koordinasyon kurumlarının olmaması, konseylerin arşivleme konusunda eksikliklerinin olması, konseylerin kendi çalışmalarının ve faaliyetlerinin yer aldığı web sayfalarının olmaması gibi nedenlerle ülkemizde yer alan kent konseylerine ilişkin sağlıklı bilgiye erişim oldukça sınırlıdır. Ancak belirtmelidir ki; TKKB’ye ait bir web sayfası⁸ bulunmaktadır. Bu web sayfası aracılığıyla birliğe üye olan konseylerin faaliyetleri ve birlik çalışmaları hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Yine Birlik web sayfasında yer alan raporlar ve belgeler de bu alanda çalışma yapmak isteyenlere önemli bilgiler sunmaktadır. Ancak diğer kent konseyleri örgütlenme alanı olan TKKP’ye ait herhangi bir web sayfası bulunmamaktadır. Bu nedenle platform üyesi konseylere ve platform çalışmalarına ait bilgilere erişim zorlukla gerçekleşmektedir. Bu durum, platform hakkında gerçekleştirilecek akademik araştırmaları da kısıtlamaktadır. Bu nedenle çalışmada söz konusu durumun değişmesine katkı sağlaması bakımından araştırma evreni olarak TKKP üyesi kent konseyleri seçilmiştir.

“Kentli hakları ve kent konseyleri” adlı çalışma kapsamında platform üyesi olan kent konseyleri temsilcilerinin “kentli hakları” konusuna yönelik düşüncelerinin ve algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Konuya ilişkin veriye ulaşabilmek için iki farklı yol izlenmiştir. İlk olarak yılda iki kez gerçekleşen ve konseylerin konsey başkanı ve/veya konsey genel sekreteri seviyesinde temsil edildiği Platform Genel Kurul Toplantısı’na katılım sağlanmıştır. 2019 yılı Ekim ayında Eskişehir’de Odunpazarı Kent Konseyi ev sahipliğinde gerçekleşen toplantıya katılan konsey temsilcilerinden gönüllü olanlarla anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede toplantıya katılım göstermiş olan 53 kişiyle anket uygulaması yapılabilmektedir. İkinci olarak ise anketler internet ortamına taşınmış ve bu yolla konsey temsilcilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Platform dönem başkanlığı aracılığıyla toplantıya katılım göstermemiş konsey temsilcilerine erişebilmek için platform üyelerinin yer aldığı mesajlaşma grubunda⁹ anket linki paylaşılmıştır. İnternet ortamına taşınan anket uygulamasına bu yolla 27 konsey temsilcisi katılmıştır. Bu doğrultuda ilgili anket uygulaması toplamda 80 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katkı sağlaması, konuya

ğ) Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

h) Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,

i) Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

7 2016 yılında Türkiye Kent Konseyleri Birliği tarafından yayınlanmış olan rapora göre Türkiye’deki belediye sayısı 1397 ve kent konseyi sayısı 228’dir. Bu konuda bkz: Türkiye Kent Konseyleri Birliği, 2016. “Kent Konseyleri Sorunlar ve Beklentiler”, Bilgi ve Deneyim Dizisi 3.

<https://kentkonseyleribirligi.org.tr/raporlar/bilgi-ve-deneyim-dizisi-3/>

8 ilgili web sayfası için bkz: <https://kentkonseyleribirligi.org.tr/>

9 Kent Konseyleri platformu üyelerine ait “whatsapp” grubu üzerinden konsey temsilcilerine ilgili anket linki gönderilmiştir. Platform dönem başkanlığını “Odunpazarı Kent Konseyi” yürütmektedir.

ilişkin bir fikir sunması ve sonraki araştırmalara kaynaklık etmesi bakımından anketler ile erişilen bulgular değerlendirilmiştir.

Araştırmanın evreni TKKP üyesi kent konseyleridir. Platformun aktif ve pasif olmak üzere 85 adet üyesi olduğu belirtilmiştir (Kumru, kişisel iletişim, 20 Ocak 2019). Ankete katılım gösteren temsilci sayısı ise 80'dir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi ve betimsel model kullanılmıştır. Örnekleme yöntemi ise basit rastgele örneklemedir. Katılımcıların veri ölçme aracı ile paylaşmış oldukları bilgiler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

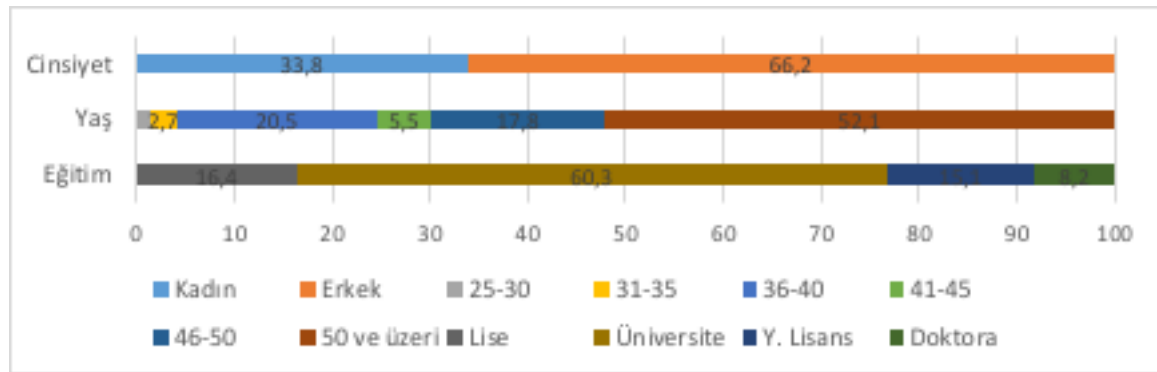
3.2.2. Bulgular ve Yorumlar

Anketin "Kentli Hakları ve Katılım Konusuna Yönelik Bilgi ve Algılar" adını taşıyan birinci bölümünde katılımcılara konseyleri ve kentli hakları konularında sorular sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde ise cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş, çalışma durumu gibi demografik bilgilere ilişkin sorular yer almaktadır. Anket sorularının hazırlanmasında Mutlu (2010) ile Güngör ve Negiz (2017)'in çalışmalarından faydalanılmıştır. Araştırma ile erişilen bulgular şöyledir:

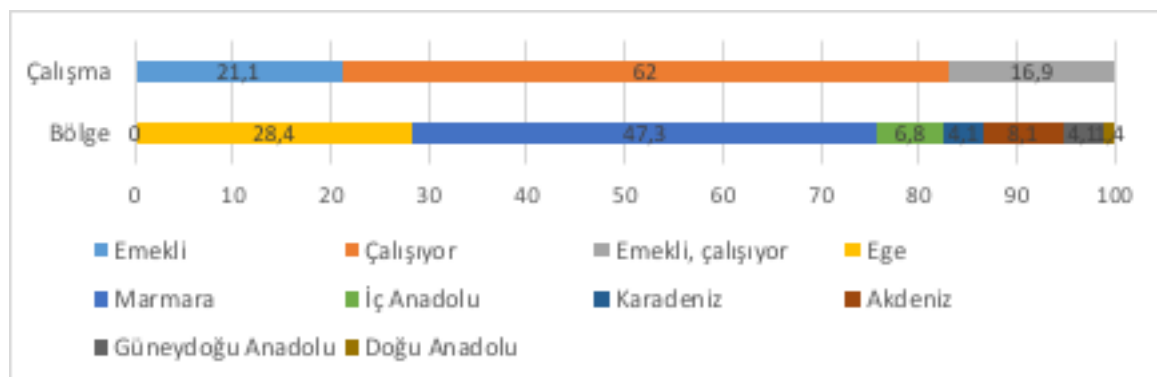
3.2.2.1. Demografik Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya katılan katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1a. Demografik bulgular (cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş)

Tablo 1b. Demografik bulgular (bölge ve çalışma durumu)

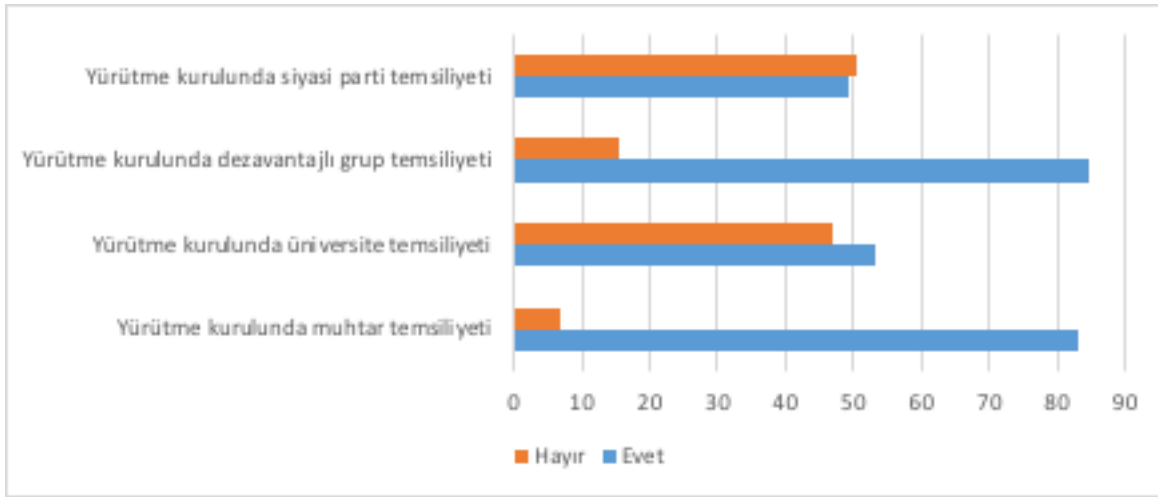
Demografik bulgulara bakıldığında; katılımcıların yarısından fazlasının erkek olduğu, yarısından fazlasının üniversite mezunu olduğu, yarısından fazlasının yaşlarının 51 yaş ve üzeri olduğu ve yarısından fazlasının çalışmakta olduğu görülmektedir. Katılımcıların temsil ettikleri coğrafi bölgelere bakıldığında ise büyük bir çoğunluğunun Marmara Bölgesinde yer alan bir kent konseyini temsil etmekte olduğu belirtilebilir. Bu bulgular yaş, cinsiyet ve bölge bazında düşünüldüğünde katılımcılar arasında eşit bir dağılımın olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 1a, 1b). Bu bulguları benzer çalışmalarda elde edilen bulgularla birlikte düşündüğümüzde de durum değişmemektedir. Örneğin, Doğan ve Kalkışım (2015:119) tarafından kent konseyi yürütme kurulu üyeleri ve

konsey üyelerine yönelik gerçekleştirilmiş bir çalışmada da yine demografik açıdan benzer sonuçlara erişilmiştir. Çalışmada üyelerin %87,8'inin erkek, %43,9'unun 50 yaş ve üzeri ve %56'sının önlisans ve üzeri eğitim düzeyinde olduğu sonucuna erişilmiştir. Gürses (2015:249) tarafından konsey yürütme kurulu üyelerine dair yapılan başka bir araştırmada da katılımcıların %66,89'unun erkek, %40,08'inin 40-54 yaşlarında, %29,50'sinin 55 ve üstü yaşlarda olduğu sonucuna erişilmiştir. Çalışmada ayrıca katılımcıların %72,49'unun lisans ve üstü dereceye sahip olduğu belirtilmiştir. Bu durum, kent konseylerinde kadın ve gençlerin temsiliyetlerinin artırılması gerektiğini göstermektedir. Zira Kent Konseyi Yönetmeliği'nin ilgili maddesinde sıralanan konsey görevlerinden bir tanesi de kadınların, gençlerin, çocukların ve engellilerin toplumsal yaşama katılımlarının artırılmasıdır (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006, 6. madde).

3.2.2.2. Kentli Hakları ve Katılım Konusuna Yönelik Bilgi ve Algılara İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde ilk olarak katılımcılara yürütme kurullarında muhtarların, üniversite temsilcilerinin, dezavantajlı grupların, siyasi parti temsilcilerinin temsil edilip edilmediği sorulmuştur. Verilen yanıtlar Tablo 2'de mevcuttur.

Tablo 2. Yürütme kuruluna ilişkin bilgiler

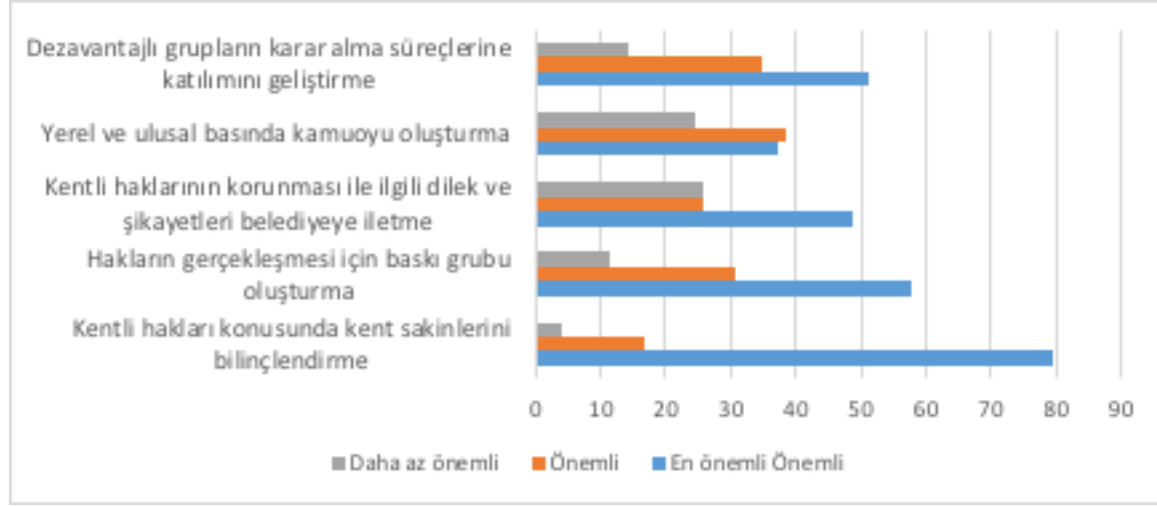
Verilen yanıtlara göre katılımcıların %83,3'ü yürütme kurullarında muhtarların bulunduğunu, %53,2'si yürütme kurullarında üniversite temsilcilerinin bulunduğunu, %84,6'sı yürütme kurullarında dezavantajlı grup temsilcilerinin bulunduğunu ve %49,4'ü ise yürütme kurullarında siyasi parti temsilcilerinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Kent konseylerinin yürütme kurullarında muhtarların ve dezavantajlı grupların temsil edilmesi konseylerin kenti temsil etme işlevini yerine getirmeleri bakımından olumlu göstergeler iken konseylerin hemen hemen yarısında siyasi parti temsilcilerinin bulunması ve konseylerdeki düşük üniversite temsiliyeti yürütme kurullarının etkinliği açısından olumsuz göstergeler olarak değerlendirilmelidir. Çünkü yürütme kurullarında herhangi bir siyasi partinin temsiliyeti tek başına yürütme kurulunu siyasileştirme tehlikesi barındırmaktadır. Konseylerin belediyelerin parçası ve siyasi mekanizmalar olarak algılanması, konseylerin karşı karşıya oldukları önemli sorunlardan biridir. Bu nedenle tarafsız bir şekilde kenti temsil etmesi beklenen kent konseylerinin yürütme kurullarında -her bir siyasi partinin temsil edilmesi mümkün olamayacağı için- siyasi parti temsiliyeti sakıncalı olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, yürütme kurullarında üniversite temsiliyeti de yeterli düzeyde değildir. Bu durum üniversitelerin toplumda üstlendikleri roller ve temsil etmekte oldukları kişi grupları (hem sayısal olarak hem de yaş bakımından ele alınabilir) ile birlikte düşünüldüğünde kent konseylerinin etkinliği için oldukça önemli bir kayıptır. Bugün kent düzeyinde gerçekleştirilmiş birçok çalışma kent konseylerinin kentliler ve gençler arasında bilinirliğinin¹⁰ yeterli düzeyde olmadığını göstermektedir. Bu durumu değiştirebilmek ve üniversitelerin kent konseyleri, yerel demokrasi, katılım, gençlik katılımı gibi konularda bilgi üretimini teşvik

¹⁰ Bu konuda bkz: Demir ve Cengiz, 2015; Belli ve Aydın, 2015; Tosun Karakurt vd., 2016a; Tosun Karakurt vd., 2016b; Şahyar Akdemir, 2019.

etmek için konseyler ve üniversiteler arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi ve kent konseylerinin yürütme kurullarında üniversite temsiliyetinin artırılması gerekmektedir.

Tablo 3. Kentli haklarının gerçekleşmesinde kent konseylerinin rolü

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru: “Kentli hakları size göre hangi hakları içermelidir?” sorusudur. Bu kısımda katılımcılardan beş tane hak ismi yazmaları istenmiştir. Verilen yanıtlara bakıldığında katılımcılar tarafından en fazla adı yazılan hak; “sağlıklı çevre” hakkıdır. Bu hakkı takiben “katılım”, “eşitlik”, “dolaşım” ve “sağlık” haklarının kentli hakları arasında sıralanmış oldukları görülmektedir. Bunların dışında yazılan başkaca haklar da şöyledir: “Kültür”, “mal ve hizmetlere erişim”, “sürdürülebilir kalkınma”, “kaliteli mimari ve fiziksel çevre”, “spor ve dinlenme”, “güvenlik”, “istihdam”.

Katılımcılara “Sizce kent konseylerinin kentli haklarının gerçekleşmesinde ne tür bir rolü olmalıdır? Lütfen önem sırasına göre sıralayınız” sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevaben “kentli hakları konusunda kent sakinlerini bilinçlendirme”, “hakların gerçekleşmesi için baskı grubu oluşturma”, “kentli haklarının korunması ile ilgili dilek ve şikâyetleri belediyeye iletme”, “yerel ve ulusal basında kamuoyu oluşturma”, “dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine katılımını geliştirme” ifadeleri sıralanmış ve diğer (lütfen belirtiniz) ifadesine yer verilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlara göre kentli haklarının gerçekleşmesinde konseylerin en önemli rolü; “kentli hakları konusunda kent sakinlerini bilinçlendirme” olarak belirlenmiştir. Katılımcıların yaklaşık %80’i kent sakinlerinin bilinçlendirilmesinin konseylerin en temel görevi olduğunu belirtmiştir. Bu ifadeyi takiben konseylerin rolleri “hakların gerçekleşmesi için baskı grubu oluşturma”, “dezavantajlı grupların karar alma süreçlerine katılımını geliştirme”, “kentli haklarının korunması ile ilgili dilek ve şikâyetleri belediyeye iletme” ve “yerel ve ulusal basında kamuoyu oluşturma” olarak sıralanmıştır. Bu soruda “diğer” ifadesinde katılımcıların belirtmiş oldukları hususlar ise yine konseylerin halkı bilgilendirmesi konusu üzerine yoğunlaşmıştır. Halkın bilgilendirilmesinde “yerel basının kullanılabilirliği” ve özellikle “mahalle düzeyinde” duyurular yapılması gerektiği dile getirilmiştir. Bu bölümde konseylerin kentteki “yaşam kalitesi ve haklarla ilgili izleme ve raporlama” yapması gerektiği de ifade edilmiştir. Ayrıca kentlilerin kente yönelik aidiyetlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği de belirtilmiştir. Konuya ilişkin bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 4. Kentli haklarının gerçekleşmesinde konseyleri engelleyen etmenler

Katılımcılara “Sizce kentli haklarının gerçekleşmesinde kent konseylerinin rollerini kısıtlayan etkenler nelerdir? Lütfen önem sırasına göre sıralayınız” sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap olarak “kentlilerin kent konseylerini politize olmuş mekanizmalar olarak görmesi”, “kentlilerin kent konseyleri hakkındaki bilgi eksiklikleri”, “konseylerin kentli hakları konusundaki bilgi eksiklikleri”, “belediye başkanlarının kent konseylerine yönelik olumsuz yaklaşımları”, “konseylerin kendilerine ait bütçelerinin olmaması” maddeleri sıralanmış ve diğer (lütfen belirtiniz) ifadesine yer verilmiştir. Bu soruya katılımcıların %70,1’i “kentlilerin kent konseyleri hakkındaki bilgi eksiklikleri” cevabını vermiştir. Ayrıca, katılımcıların %46,8’i “belediye başkanlarının kent konseylerine yönelik olumsuz yaklaşımları”, %45,5’i “konseylerin kendilerine ait bütçelerinin olmaması”, %44,2’si “kentlilerin kent konseylerini politize olmuş mekanizmalar olarak görmesi”, %32,5’i “konseylerin kentli hakları konusundaki bilgi eksiklikleri” yanıtlarını vermişlerdir. Söz konusu veriler Tablo 4’te mevcuttur. “Diğer” ifadesine bakıldığında ise verilen yanıtların konseylerin yapısal özellikleri ve yerel yönetimlerin konseylere yönelik tavırları konularında yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Buna göre kentliler ve yerel yönetimler, kent konseyleri ve kentli hakları hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Bu durum yerel yönetimlerin ve kentlilerin konseylere olan bakışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca bazı katılımcılar konseylerin “siyasi partilerin arka bahçesi” gibi hareket ettiklerini ve bu durumun da kentli haklarının gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Konseylerin yapısal düzenlemelerle “partiler üstü” hareket etmelerinin sağlanması gerektiği de dile getirilmiştir. Yine yapısal bir sorun olarak konseylerin kendilerine ait bütçelerinin olmaması da bu kısımda konseylerin kentli hakları açısından etkinliğini sınırlayan faktörlerden biri olarak sıralanmıştır. Benzer şekilde Göymen (2014:16) de kent konseylerinin etkin olabilmelerinin belediye ile olan mali ilişkilerine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Şahin (2015:200) de mevzuat nedeniyle konseylerin “gölge belediye meclisi” halinde olduklarını ve bu durumun da konseylerdeki “aktörlerin davranış biçimlerini katılımcı pratikten çok temsili bir pratiğe” yaklaştırdığını ifade etmiştir. Aynı konuda Ömürgönülşen ve Sumbas Yavaşoğlu (2017), konseylerin yasal düzenlemelerden kaynaklı sorunlarını “bütçe sorunu”, “eylem kapasitesi sorunu” ve “etkinleşememe sorunu”¹¹ olarak sıralamışlardır.

Anketin bir sonraki bölümünde katılımcılardan söz konusu bölümde yer alan ifadelerle katılım derecelerini belirtmeleri (kesinlikle katılım, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum şeklinde) istenmiştir. Bu bölümde yer alan ifadeler şöyledir:

*Üyesi olduğum yürütme kurulu kenti tam olarak temsil etmektedir,

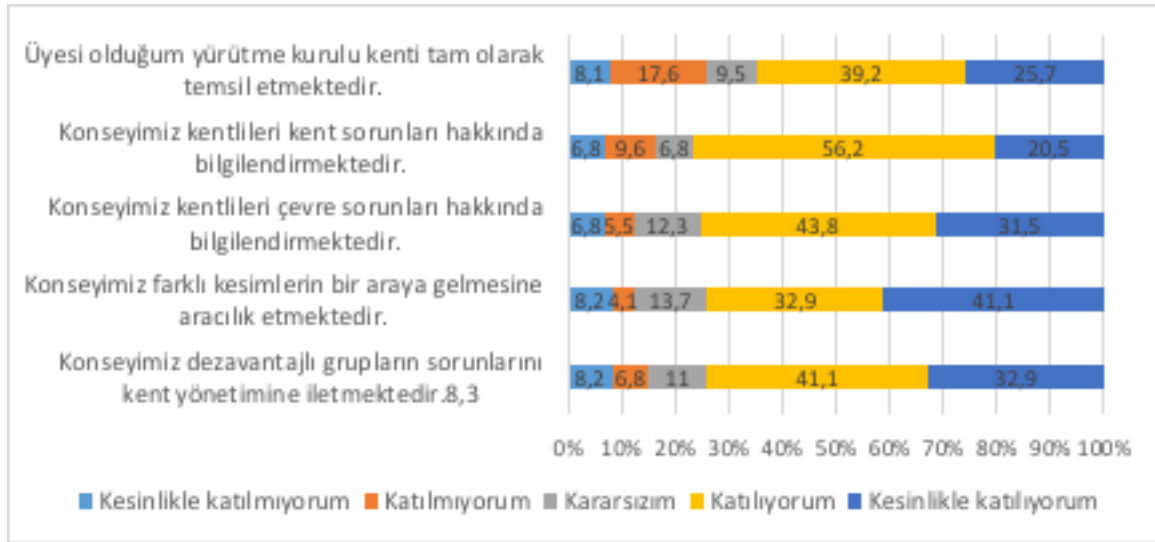
*Konseyimiz kentlileri kent sorunları hakkında bilgilendirmektedir,

11 Yazarlar kent konseyleri kadın meclisleri üzerinden gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında söz konusu sorunları şöyle açıklamışlardır: Belediyelerin kent konseyi faaliyetlerine maddi yardım ve altyapı sağlama yükümlülüğü kent konseylerini belediyeye bağımlı kılmaktadır. “Kent konseyinde alınan kararlar, görüş niteliğinde belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilmektedir”. Bu durum konseyde alınan kararların bağlayıcı olmadığını göstermektedir. Kent konseylerinin kurulması kanunla zorunlu hale getirilmiştir. Bu durum birçok yerde “prosedürü yerine getirmek” şeklinde yorumlanmaktadır (Ömürgönülşen ve Sumbas Yavaşoğlu, 2017:131-133).

- *Konseyimiz kentlileri çevre sorunları hakkında bilgilendirmektedir,
- *Konseyimiz farklı kesimlerin bir araya gelmesine aracılık etmektedir,
- *Konseyimiz dezavantajlı grupların sorunlarını kent yönetimine iletmektedir,
- *Kentimizde kararlar katılımcı süreçler ile alınmaktadır,
- *Kentimde yaşayanlar/kentliler kentli hakları konusunda bilgi sahibidir,
- *Kentli haklarıyla ilgili uluslararası alanda ortaya çıkan belgeleri inceledim,
- *Kentli hakları konusunda yeterli bilgiye sahibim.

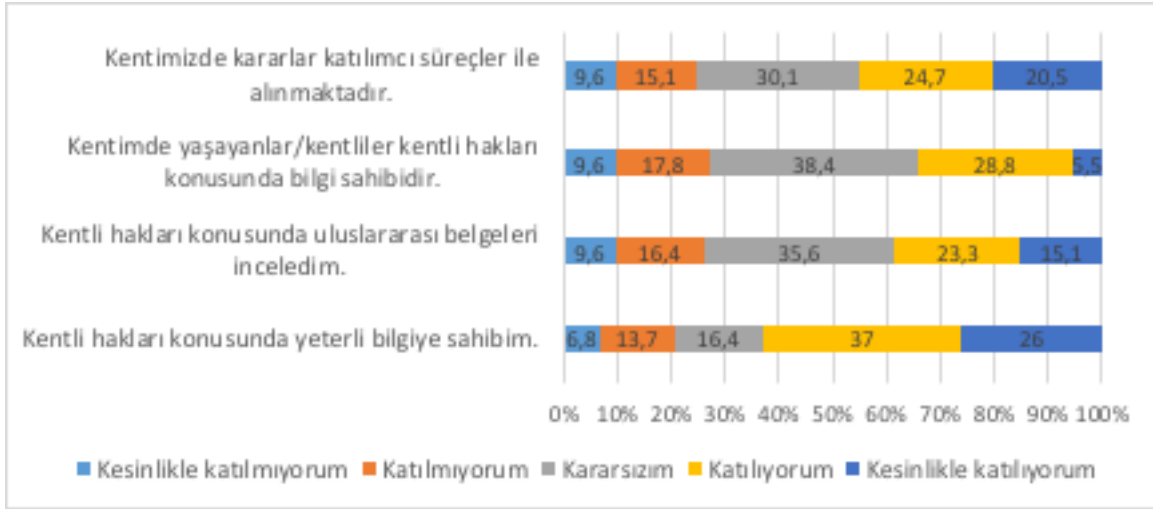
Yukarıda sıralanan ifadelerle ilgili olarak katılımcıların vermiş oldukları cevaplar aşağıda tablo olarak gösterilmiştir.

Tablo 5. Konseylere ilişkin algılar

Katılımcıların yaklaşık %65'i üyesi oldukları kent konseyinin kenti tam olarak temsil ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların %77'si konseylerinin kent sorunları hakkında; %75'i de konseylerinin çevre sorunları hakkında kentlileri bilgilendirdiklerini ifade etmiştir. Konseylerinin farklı kesimleri bir araya getirdiğini belirten katılımcı oranı ise %74'tür. Yine "Konseyimiz dezavantajlı grupların sorunlarını kent yönetimine iletmektedir" ifadesine de katılımcıların %74'ü olumlu yanıt vermiştir. Bu bölümde katılımcıların verili ifadelerle yönelik olumlu algılarının olduğu izlenmiştir. Konuya ilişkin bilgiler Tablo 5 'te yer almaktadır.

Tablo 6. Kentli haklarına ilişkin algılar

“Kentimizde kararlar katılımcı süreçler ile alınmaktadır” ifadesine katılımcıların %45’i olumlu yanıt vermiştir. Bu konu hakkında kararsız olduğunu belirten katılımcı oranı ise %30,1’dir. Kentlerinde yaşayanların/kentlilerin kentli hakları konusunda bilgi sahibi olduklarını ifade eden katılımcı oranı ise %34,3’tür. Yine bu konuda katılımcıların %38,4’ü kararsız olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların %38’i kentli hakları ile ilgili uluslararası mevzuatı incelediğini, %26’sı ise incelemediğini belirtmiştir. Bu konuda kararsız olduğunu ifade eden katılımcı oranı ise %35,6’dır. Son olarak “Kentli hakları konusunda yeterli bilgiye sahibim” ifadesine katılımcıların %63’ü olumlu yanıt verirken, %20’si olumsuz yanıt vermiştir. Katılımcıların %16,4’ü ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Bir önceki bölümle karşılaştırıldığında bu bölümde yer alan ifadeler karşılık verilmiş olan “kararsızım” yanıtlarının oranı dikkat çekicidir. Katılımcılar kentlerinde kararların katılımcı süreçlerle alınmadığını ve kentliler ile konsey üyelerinin kentli hakları konusunda bilgi eksiklikleri bulunduğunu belirtmişlerdir. Kent konseylerinin işlevlerinden birinin kentin hak ve hukukunun korunması olduğu bilinmektedir. Konseylerin bu işlevi yerine getirebilmeleri için öncelikle konsey üyelerinin kentli hakları konusunda bilgi ve farkındalık sahibi olmaları gerekmektedir. Konsey üyelerinin bu konuda bilgili olmaları durumunda kentlilerin bilinçlenmesi ve hakların korunması sağlanacaktır. Çüçen (2013:94) insan haklarına saygının “kendiliğinden” gerçekleşmeyeceğini bu saygının ancak eğitimle verilebileceğini ve eğitim yoluyla bilgilenen kişilerin de insan haklarını uygulayacağını ve koruyacağını belirtmiştir. Bu durumda konseylerin öncelikle kendi bünyelerinde sonrasında da kent düzeyinde kentli hakları konusunda **eğitici faaliyetler ve bilinçlendirici çalışmalar yapmaları gerekmektedir**. Bu verilere ilişkin bilgiler Tablo 6’da bulunmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentli haklarının tanımı ve kapsamı konusunda herhangi bir fikir birliği bulunmamaktadır. Hak, genel kapsamda kentsel düzeyde insan haklarının gerçekleşmesi olarak tanımlanabilir. Ancak bu tanımlama kentli haklarının kapsamını kamusal hizmetlere erişim olarak sınırlandırmak anlamına gelmemelidir. Çünkü insan onuruna uygun yaşam sürmek sadece temel ihtiyaçlara erişim ile sınırlı değildir. Kentli hakları, temel insani ihtiyaçlara erişim yanında Lefebvre’nin ifade etmiş olduğu gibi “daha arzu edilebilir bir yaşam kurma çabası” olarak da görülmelidir. Bu bakımdan kentli hakları, kentte gündeme gelen tek tek tüm hakların üzerinde konumlandırılması gereken bir taleptir. Bu talep, kentin şekillendirilmesinde belirleyici olmayı gerektirmektedir. Bu belirleyicilik rolü kimi zaman sistemle çatışmalara neden olmakta ve toplumsal hareketlere yol açmaktadır. Diğer taraftan kentli hakları, kentlilerin bu hakların farkına varmaları ve bu hakları talep etmeleri durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kentlilerin, kentli haklarını tanımaları ve hakların korunmasına aracılık edecek mekanizmaları tesis etmeleri gerekmektedir.

Kentli haklarının korunmasında yetkili olan birden fazla mekanizma bulunmaktadır. Bu mekanizmalar içinde en sivil olanı kent konseyleridir. Kent konseyleri yerel düzeyde kentliler tarafından oluşturulan ve “kentin hak

ve hukukunun korunması” işlevine sahip olan yerel yönetim mekanizmalarıdır. Kent konseyleri, hakların ihlal edilmesi durumunda şikâyetleri alan, bu şikâyetleri karara bağlayan ya da sorumlulara yaptırım uygulayan bir mekanizma değildir. Kent konseyleri, kentli hakları konusunda kamuoyu ve baskı grubu oluşturarak hakların korunmasını sağlayacak, haklarla ilgili talepleri yerel yöneticilere iletecek ve hakların yerel düzeyde bilinmesine ve tanıtılmasına aracılık edecek platformlardır.

Bu çalışmada yukarıda ifade edilmiş olan kapsamda kentli hakları ve bu haklarının korunmasında kent konseylerinin rollerine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu çerçevede kent konseyleri temsilcileri ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Temsilcilere hem konseyleri hakkında hem de kentli hakları hakkında sorular yöneltilmiştir. “Kentli Hakları ve Kent Konseyleri” adlı söz konusu alan araştırması sonuçlarına göre;

TKKP üyesi kent konseyleri temsilcileri arasında demografik göstergeler bakımından eşit bir dağılım bulunmamaktadır. Konseylerin yürütme kurullarında siyasi partilerin temsiliyeti yaygın, üniversitelerin temsiliyeti ise yetersizdir.

Kent konseylerinin kentli haklarını geliştirmek, hakların gerçekleşmesi için baskı grubu ve kamuoyu oluşturmak gibi görevleri bulunmaktadır. Ancak konseylerin yapısal ve mevzuat kaynaklı sorunları ile kent konseylerine yönelik olumsuz yargılar konseylerin söz konusu görevleri yerine getirmelerini engellemektedir. Konseylerin kentli haklarını korumalarına engel olan bir başka durum da yerel yöneticilerin ve kentlilerin hem kent konseyleri hem de kentli hakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Bu durum kent konseylerinin yerel düzeyde karar alma süreçlerine katılımlarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu sonuçlardan hareketle kent konseylerinin “kentli haklarını korumak” olarak ifade edilmiş görevini layıkıyla yerine getiremediği sonucuna erişilmiştir. Bu görevi işler hale getirmek için şu önerilerde bulunulabilir:

-Konsey temsilcileri arasında yaş ve cinsiyet gibi temel demografik göstergelerin eşit dağılımına hassasiyet gösterilmelidir,

-TKKP’de ve kent konseylerinde kadınların ve gençlerin temsiliyetinin artırılması gerekmektedir,

-Konseylerin yürütme kurulları eşitlik, katılım, çoğulculuk, tarafsızlık gibi ilkeler dikkate alınarak siyasetten arınmış bir şekilde oluşturulmalıdır,

-Konseylerin yürütme kurullarında üniversite temsiliyeti güçlendirilmelidir,

-Kent konseyleri ile ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesi gerekmektedir,

-Kentlilerin konseylere yönelik bilgi düzeyleri geliştirilmelidir,

-Konsey üyelerinin kentli hakları ile ilgili bilgi düzeyleri geliştirilmelidir,

-Kentlilerin kentli hakları konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir,

-Kentte yer alan seçilmiş ve atanmış kent yöneticilerinin kentli hakları ve kent konseyleri konularında farkındalıkları ve bilgi düzeyleri geliştirilmelidir. Katılıma açık yönetim anlayışının tesis edilmesi gerekmektedir.

Son olarak, bu çalışmada kentli hakları ve kent konseyleri ilişkisi üzerinde durulmuştur. “Kent konseyleri ve kentli hakları” konusu ile ilgili yeterli araştırmanın olmaması, TKKP hakkında yeterli düzeyde bilgiye erişilememesi mevcut çalışmanın en temel kısıtlamaları olmuştur. Ancak, kent konseyleri ve kentli hakları konusunda ayrı ayrı oluşmuş zengin literatürün bulunması da çalışma açısından avantajlı bir durum olarak değerlendirilmektedir. İlerleyen süreçlerde TKKP’nin daha görünür hale gelmesi (web sayfasının oluşması, hakkında araştırmaların yapılması) durumunda konuya ilişkin akademik çalışmaların artması, daha sağlıklı verilere erişimin sağlanması söz konusu olabilecektir. TKKP hakkında literatürde az sayıda çalışma olması nedeniyle mevcut çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adanalı, Y. A. (2011). "Dünya'dan Kent Hakkı için Kentsel Mücadele Örnekleri: Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Brezilya, Venezüella ve ABD", *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9/36, 14-31.
- Baysal Uzunçarşılı, C. (2011). "Kent Hakkı-Erişim Hakkından Değişim Hakkına", *Türkiye'de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri-Sorunlar ve Çözüm Arayışları*, (Ed: Ö. Gökmen), Odak Ofset, Ankara, 363-382
- Belli, A. ve Aydın, A. (2015). "Üniversite Öğrencilerinin Kent Konseyleri Ve Gençlik Meclislerine Yönelik Algı Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması: Kahramanmaraş ve Hatay Örneği", *II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu 10-11 Nisan 2015 Bildiri Kitabı*, (Ed: E. Tosun Karakurt ve E. Keskin), yayın evi yok, Bursa, 351-368.
- Coşkun, V. (2014). "İnsan Haklarının Kategorileri", *İnsan Hakları ve Demokratikleşme Süreci*, (Ed: İ. Dağı ve E. Gökalp), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 32-62.
- Çüçen, A.K. (2013). *İnsan Hakları*, 2. Baskı, Sentez, Ankara.
- De Souza, M. L. (2011). "Hangi Kentte Hangi Hak: Politik Stratejik Niteliğin Müdafaası" (Çev: A. Demirci / Düzelti: E. Çavuşoğlu), *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9/36, 183-208.
- Demir, O. ve Cengiz, E. (2015). "Kent Konseylerinin Bilinirliği ve Etkinliği: Gümüşhane Üniversite Öğrencileri ve Çalışanları Örneği", *II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu 10-11 Nisan 2015 Bildiri Kitabı*, (Ed: E. Tosun Karakurt ve E. Keskin), yayın evi yok, Bursa, 180-191.
- Doğan, K. C ve Kalkışım, H. M. (2015). "Türkiye'de Yerel Siyasete Katılım Açısından Kent Konseyleri: Gümüşhane Kent Konseyi Örneği", *II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu 10-11 Nisan 2015 Bildiri Kitabı*, (Ed: E. Tosun Karakurt ve E. Keskin), yayın evi yok, Bursa, 111-127
- Dolu, T. (2014). "Katılımcı Yerel Yönetimler ve Kent Konseyleri", *Katılımcı Yerel Yönetim*, (Der: İ. İzci), Kalkedon, İstanbul, 93-113.
- Domaradzka, A. (2018). "Urban Social Movements and the Right to the City: An Introduction to the Special Issue on Urban Mobilization", *Voluntas:International Journal of Voluntary and Non Profit Organizations*, 29, 607-620.
- Emrealp, S. (2015). *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı*. (28.12.2019)
<https://kentkonseyi.umraniye.bel.tr/userfiles/files/kentkonseyi/YG21-el-kitabi.pdf>
- Ertan A. K. (2008). "Kent Hakkı Üzerine Düşünceler", *Amme İdaresi Dergisi*, 41/4, 125-141.
- Ertan, A. K. (2014). *Kent ve Kentli Hakları*, TODAİE, Ankara.
- Eryılmaz, B. (2016). *Kamu Yönetimi*, 9. Baskı, Umuttepe, Kocaeli.
- Fernandes, E. (2007). "Constructing the "Right to the City" in Brazil", *Social&Legal Studies*, 16/2, 201-219.
- Goldberg, H. (2008). "Building Power in the City: Reflections on the Emergence of the Right to the City Alliance and the National Domestic Workers Alliance". (12.04.2020)
https://www.scribd.com/fullscreen/3108719?access_key=key-26je7nurg7qahjutplk
- Göktürk, A. (2002). "Kentsel Haklar Kent Yoksullarını Kapsar ise", *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, (Ed: Y. Özdek), TODAİE, Ankara, 217-233.
- Göymen, K. (2014). "Önsöz", *Katılımcı Yerel Yönetim*, (Der: İnan İzci), Kalkedon, İstanbul, 11-19
- Güngör, T. Ve Negiz N. (2017). "Kentli Hakları Farkındalığının Üniversite Öğrencileri Üzerinden İncelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22/4, 1103-1121.
- Gürses, F. (2015). "Yerel Demokrasi ve Siyasal Katılım: Kent Konseyleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *II. Ulusal Kent Konseyleri Sempozyumu 10-11 Nisan 2015 Bildiri Kitabı*, (Ed: E. Tosun Karakurt ve E. Keskin), yayın evi yok, Bursa, 240-256.
- Harvey, D. (2003). "The Right to the City", *International Journal of Urban and Regional Research*, 27/4, 939-941.
- Harvey, D. (2013 (2012)). *Asi Şehirler*, (Çev: A. D. Temiz), Metis, İstanbul.
- Karasu, M. A. (2008). "Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları", *TBB Dergisi*, 78, 37-52.

- Karasu, M. A., Çelik, M. L. ve Altıparmak, C. (2018). *100 Soruda Kent Konseyi*, 1. Baskı, Seçkin, Ankara.
- Keleş, R. (2002). "Kent ve Çevre Hakkının Korunması Üzerine Gözlemler", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3/49, 275-282.
- Keleş, R. ve Mengi, A. (2017). *Kent Hukuku*, 1. Baskı, İmge, Ankara.
- Kepenekçi, K. Y. (2014). *İnsan Hakları ve Vatandaşlık*, 2. Baskı, Siyasal, Ankara.
- Kumru, İ. (2019). Eskişehir Odunpazarı Kent Konseyi Başkanı.
- Türkiye Kent Konseyleri Birliği, 2016. "Kent Konseyleri Sorunlar ve Beklentiler", *Bilgi ve Deneyim Dizisi* 3. (17.12.2019)
- <https://kentkonseyleribirliigi.org.tr/raporlar/bilgi-ve-deneyim-dizisi-3/>
- Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10687&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kent%20kons>
- Lefebvre, H. (2011). "Kent Hakkı", (Çev: G. Aksümer, J. Strutz / Düzelti: E. Çavuşoğlu), *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9/36, 140-153.
- Lefebvre, H. (2015 (1967)). *Şehir Hakkı*, (Çev: I. Ergüden), Sel, İstanbul.
- Mayer, M. (2011). "Kentsel Toplumsal Hareketlerde Kent Hakkı" (Çev: A. Demirci / Düzelti: E. Çavuşoğlu), *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9/36, 153-183.
- Marcuse, P. (2009). "From critical urban theory to the right to the city", *City*, 13/2-3, 185-197.
- <http://dx.doi.org/10.1080/13604810902982177>
- Mathivet, C. (2011). "The Right to the City: Keys to Understanding the Proposal for Another City is Possible", *Cities for All: Proposals and Experiences Towards The Right To The City* (Ed: A. Sugranyes, C. Mathivet), Habitat International Coalition Publications, Santiago, Chile, 23-29.
- Mutlu, A. (2010). *Kentli Hakları ve Türkiye*, Çizgi, Konya.
- Ortiz, E. (2011). "The Construction Process Towards the Right to the City: Progress Mode and Challenges Pending", *Cities For All: Proposals and Experiences Towards The Right to the City* (Ed: A. Sugranyes, C. Mathivet), Habitat International Coalition Publications, Santiago, Chile, 115-133.
- Ömürgönülşen U. ve Sumbas Yavaşoğlu A. (2017). "Bir Katılım Mekanizması Olarak Kadın Meclislerinin Yasal Düzenlemeler Kaynaklı Sorunları", *Sürdürülebilir Kent ve Çevre Yönetimi Üzerine Yazılar I* (Ed: U. Ömürgönülşen, M. K. Öktem ve U. Sadioğlu), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 127-137.
- Özbey, M. ve Özel, M. (2015). "Kentsel Haklar ve Kolluğun İşlevleri", *AKÜ İİBF Dergisi*, 17/1, 35-49.
- Özcan, L. ve Yurttaş, F. (2010). "Kent Konseyleri Müzakereci Demokrasinin Uygulama Alanı Olarak Düşünülebilir mi?", *Yerel Yönetimler, Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, (Ed: B. Parlak), Dora, Bursa, 157-173.
- Parlak, B. (2018). "Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kültürü Ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneği", *TESAM Akademi Dergisi*, Yerel Yönetimler Özel Sayısı, 11-48.
- Pektaş, E. K. ve Akın, F. (2010). "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak "Katılım Hakkı" ve Türkiye", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 12/2, 23-50.
- Sadioğlu, U., Dede, K. ve Ömürgönülşen, U. (2014). "Is City Council As Really a Grassroots Governance Practice in Turkey?", *Local Governance Today: European and Turkish Experience in Local Politics, Democracy and Governance and Reciprocal Lessons* (Ed: U. Ömürgönülşen ve U. Sadioğlu), Union of Municipalities of Turkey, Ankara.
- Sadioğlu, U. (2018). *Türkiye ve Almanya'da Yaşanan Yerel Yönetimler Reformunun Karşılaştırılması: Yeni Bir Model Önerisi*, Seçkin, Ankara.
- Şahin, Z. S. (2013). "Kentsel Mücadelede Kentteki Hakların Kentli Haklarına ve Kent Hakkına Dönüşümü", *Kentli Hakları Bağlamında Kenti Yeniden Düşünmek* (Ed: H. Reyhan ve Ö. Leblebici), Alter, Ankara, 41-61.
- Şahin, Z. S. (2015). "Kent Konseylerinin Katılımcılık Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneğinden Bazı Çıkarımlar", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11/ Özel Sayı 2, 194-216.

- Şahyar Akdemir, D. (2019). "Anadolu Üniversitesi Öğrencilerinin Kent Konseyi Algısı", *Anemon Dergi*, 7/3, 41-49.
- Tekeli, İ. (2014). *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*, 2. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, **İstanbul**.
- Tosun Karakurt, E., Keskin, B. E. ve Selimoğlu, E. (2016a). "Bursa Kent Konseyi'nin Bilinirliğinin Araştırılması", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 23/1, 97-113.
- Tosun Karakurt, E., Keskin, B. E. ve Selimoğlu, E. (2016b). "Yerel Düzeyde Katılımcı Mekanizmalar Olarak Kent Konseylerinin Bilinirlik ve Etkinlik Düzeylerinin Analizi: Bursa Örneği", *Sosyoekonomi Dergisi*, 24/28, 85-107.
- Uygun, O. (2015). *Devlet Teorisi*, 2. Baskı, On İki Levha, İstanbul.
- Vasak, Karel (1977). "A 30-year struggle; the sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights" ,*The UNESCO Courier: a window open on the world*, XXX, 11, 28-29, 32, illus. (15.11.2019)
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000048063>
- 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- URL 1: European Urban Charter
<https://rm.coe.int/168071923d>
- URL 2: Sıfır Atık Yönetmeliği
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190712-9.htm>
- URL 3: Agenda 21
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).